

Esitys Törnström-Hiidenheimon sukuseuran
kokouksessa Oravalan Salmelassa 4.8.2012

Tarinaa Törnström -suvusta 1700-luvulta 1900-luvulle

Tämän esityksen aihe liittyy Törnström-Hiidenheimon sukuseuran vuoden 2012 kesäkokoukseen sen johdosta, että seuran kantavanhemmat Israel ja Maria Charlotta Törnström olivat molemmat syntyneet vuonna 1812 eli tasan 200 vuotta sitten.

Käytännön syistä esitykseen liittyvät kartat ja kuvat on sijoitettu tekstin jälkeen.

Sylarsin talosta ja sen haltijoista

Lohjan pitäjän Vähäteutarin (Lilltötar) kylästä (**kuva 1**) lähtöisin olevan Törnström –suvun lisäksi muitakin samaa nimeä käyttäviä sukuja on Internetin tiedostojen mukaan Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Ilmeisesti näistä Pohjoismaista on lähtenyt eräiden kyseisten sukujen jäseniä ainakin Yhdysvaltoihin, jossa he käyttävät nimeä Tornstrom.

Lohjan pitäjän Vähäteutarin kylässä oli vuonna 1711 viisi tilaa. Kylässä oli ollut vanhastaan neljä taloa, Sylarsin lisäksi Vällans (Välli, rustholli), Heinäs ja Smeds. Niistä Heinäs oli jaettu myöhemmin kahteen puolikastaloon ja Sylars oli yhdistetty Smedsiin. Sylarsissa (**kuvat 4, 5**) oli vuonna 1799 omistajana Israel Erikinpoika. Talossa oli silloin ns. kruununmaata 11 tynnyrin alaa 16 ½ kapan alaa (n. 6 ha), niittyä 27 tynnyrin alaa 29 ½ kapan alaa (n. 14 ha), yhteensä maata n. 20 ha. Wellansin ratsutalossa oli kruununmaata 28 tynnyrinalaa 29 ½ kapanalaa (n. 14 ha) ja niittyä 23 tynnyrinalaa 9 ½ kapanalaa (n. 11 ha), yhteensä maata n. 25 ha. Smedsin koko oli silloin kruununmaata 10 tynnyrinalaa 10 ¾ kapanalaa (n. 5 ha) ja niittyä 35 tynnyrinalaa 18 kapanalaa (n. 17 ha), yhteensä maata n. 22 ha. (1 tynnyrinala oli 0,494 ha ja 1 kapanala oli 1,543 a. Edellä hehtaarit on pyöristetty kokonaisluvuiksi.)

Sylarsin talon isännistä Israel Erikinpoika (1756–1812) oli ensimmäinen, joka käytti sukunimeä Törnström. Hänen vanhin poikansa Anders Israelinpoika (1781–1819) ehti olla isäntänä vain 7 vuotta, sillä hän kuoli 38 vuotiaana rintakuumeeseen. Hänen leskeksi jäänyt puolisonsa Eva Margareta (Greta) Nordström avioitui kaksi vuotta myöhemmin inkoolaisen Eric Mattsinpoika Bäckmanin (1794– 1848? Siuntio) kanssa, joka oli Sylarsin isäntänä vuosina 1821–1830(?). Toisesta avioliitosta syntyi kuusi lasta vuosina 1821–1833. Talon seuraavana isäntänä oli ensimmäisen avioliiton vanhin poika Carl Anders Andersinpoika Törnström vuosina 1833(?)–1836, minkä jälkeen hän muutti Helsinkiin. Ilmeisesti Törnströmin suvun isännisyys Sylarsin talossa katkesi siinä vaiheessa.

Anders Israelinpoika Törnströmin toiseksi vanhin poika Israel Andersinpoika Törnström (1812–1841) solmi vuonna 1835 avioliiton Vihdin Oravalan (**kuva 2**) Alitalon eli Niemelän tyttären Maria Charlotta Wichtmanin kanssa. Heistä tuli Oravalan Niemelän haltijapari vuonna 1838 ja taloa sen jälkeen hallinneen sukuhaaran kantavanhemmat.

Suvun keskuudessa on usein herännyt keskustelua siitä, mistä nimi Törnström on muodostunut. Sanakirjat eivät anna selitystä Törnström –sanon suomenkieliselle vastineelle. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen (KOTUS) mukaan useiden ruotsalaisten sukujen nimet on muodostettu

ennemminkin jotakin olemassa olevaa nimimuotoa seuraten kuin sanojen merkitystä ajatellen. Usein nimet ja niiden osat ovat eri tavoin luontoon liittyviä. Törn –alkuisten sukunimien alkuosa on yleensä lähtöisin sanasta ”törne”, joka tarkoittaa okaa tai piikkiä, mutta myös orjantappurapensasta.

Tässä yhteydessä voitaisiin pohtia myös eräiden aihepiiriin liittyvien nimien ääntämiseen liittyviä ongelmia. Vihdin virallinen ruotsinkielinen nimi **Vichtis** on äännetty muistitiedon mukaan kahdella eri tavalla, VIHTIS tai VIKTIS, samoin sukunimi **Wichtman** kahdella eri tavalla, VIHTMAN tai VIKTMAN. Niistä jälkimmäisiä (VIKTIS) ja (WIKTMAN) pidetään murteeseen liittyvinä. Nykyään näistä sanoista käytetään tavallisesti ääntämismuotoja VIHTIS ja VIHTMAN. ”Kotuksen” ilmoituksen mukaan mitään ehdottomia sääntöjä ei ole ja esim. sukunimien kohdalla suvut voivat päättää nimensä ääntämistavasta. Esimerkkejä nimistä, joissa ch äännetään K, ovat mm. **Schroderus**, äännetään SKRODERUS, ja **Rotkirch**, äännetään RUUTTŠIRK.

Sylarsista Oravalan Niemelään

Olen yrittänyt tätä esitystä varten löytää johtolankoja, jotka selittäisivät Lohjan Vähäteutarin ja Vihdin Oravalan asukkaiden välisten yhteyksien syntyä.

Vihdin Oravalan talo oli jaettu vuonna 1726 perintökiistojen jälkeen kahteen puolikastaloon, Ylitaloon eli Salmelaan ja Alitaloon eli Niemelään, jotka olivat molemmat ns. rustholleja eli ratsutiloja.

Oravalan toisen puolikastalon Ylitalon eli Salmelan haltija Jakob (Jakobinpoika) Wichtman (1697–1772) oli avioitunut vuonna 1718 Margareta (Johanintytär) Lunderbergin kanssa (1695–1769), jonka vanhemmat olivat Karjalohjan kirkkoherra Johan Lunderberg ja Ester Lagus.

Jakob (Jakobinpoika) Wichtmanin ja Margareta (Johanintytär) Lunderbergin lapsista Henrik (Jakobinpoika) Wichtman (1729–1804) avioitui vuonna 1766 Lohjan Vabbyn Tynnistä kotoisin olleen talonpojan tyttären Maria Johanintyttären (1743–1801) kanssa. Heidän poikansa Henrik (Henrikinpoika) Wichtman (1777–1851) kävi Lohjan alkeiskoulua vuosina 1790–1793. Hän avioitui vuonna 1801 Kristina (Stina) Henrikintyttären kanssa (1770–1841), jonka vanhemmat olivat talonpoika Henrik Jakobinpoika ja Kristina Johanintytär Vabbyn Tynnissä Lohjalla. Henrik (Henrikinpoika) Wichtman oli puolisonsa vanhempien talon isäntänä vuodesta 1808. Hän kuoli Siuntiossa leskenä poikansa Johan (Henrikinpoika) Wichtmanin (1803–1868) luona vuonna 1851. Viime mainittu oli valmistunut papiksi ja aloittanut pappisuransa Vihdin seurakunnassa kirkkoherran apulaisena. Viimeksi hän oli ollut Siuntiossa kappalaisena, osan ajasta varakirkkoherrana.

Oravalan toisen puolikastalon, Alitalon eli Niemelän omistaja Jakob (Johaninpoika) Wichtman (1737–1788) avioitui vuonna 1766 lohjalaisen Margareta Reilinin (1733–1809) kanssa, jonka vanhemmat olivat Lohjan kappalainen Johan (Johaninpoika) Reilin (vanhempi) ja Anna Johanintytär Gråå. Viime mainittu oli Pyhtään kirkkoherran Johannes (Johanneksenpoika) Gråån tytär, joka oli isänsä pian kuoltua enonsa, lakimies Henrik Gabrielinpoika Tammelinin kasvattina. Nimi Reilin oli ilmeisesti muodostettu Lohjalla sijainneesta Röylä nimisestä talosta, josta suku oli lähtöisin. (Jarl Pousarin esittämä tieto.)

Tässä on aiheellista todeta, että Lohjan kappalainen Johan Johaninpoika Reilin (vanhempi) omisti vuosina 1780–1785 koko Ison Teutarin (Stortötar) kylän käsittäneen Stortötarin tilan, joka oli ollut

aikaisemmin kreivi Carl Johan Adlercreutzin (aik. Teuterström) ja sittemmin tämän perillisten hallussa.

Oravalan Niemelän omistajaparin Jakob (Johaninpoika) Wichtmanin ja Margareta Reilinin poika Johan Fredrik (Jakobinpoika) Wichtman (1768–1815) kävi Lohjan alkeiskoulua vuosina 1781 ja 1784. Hänen elämänsä ajautui vaikeuksiin ja hän oli jonkin aikaa sotilaana vuonna 1790, eleli renkinä Vihdissä sukulaisten taloissa ja muutti vuonna 1817 Sauvoon.

Edellisen nuorempi veli Bengt Henrik (Jakobinpoika) Wichtman (1775–1843) kävi Lohjan alkeiskoulua vuosina 1790–1792. Hän avioitui vuonna 1804 Pusulan Hirvijoelta kotoisin olleen Hannulan talon tyttären Margareta Karlintyttären (1782–1851) kanssa. Aviopari isännöi Oravalan Niemelän ratsutilaa vuosina 1806–1838. Heillä oli 6 lasta, joista 4 oli tyttäriä ja 2 poikia. Molemmat pojat Johannes (1810–1814) ja Klas Johan (1817–1820) kuolivat lapsina. Lisäksi talon tyttäristä Kristina Margareta (1806–1809) kuoli vajaan 3 vuoden ikäisenä.

Näin Niemelän omistajaperheessä ei ollut omasta takaa isäntäehdokasta. Vanhin tytär Anna Hedvig (1804–1868) avioitui vuonna 1830 Nummelta kotoisin olleen Johan (Hansinpoika) Malmströmin (1795–1848) kanssa, ja he olivat vuodesta 1833 Nummen Sitarlassa Mattila nimisen talon haltijoina. Heidän jälkeläisistään osa käyttää nimeä Malmivuo, osa nimeä Mannerkoski.

Oravalan Alitalon omistajan Bengt Henrik Wichtmanin ja Margareta Karlintyttären (Hannula) neljäntenä lapsena syntynyt Maria Charlotta (Bengt Henrikintytär) Wichtman (1812–1891) avioitui vuonna 1835 Lohjan pitäjän Vähäteutarin Sylarsista kotoisin olleen Israel (Andersinpoika) Törnströmin kanssa (1812–1841), joka asui aluksi Oravalassa kotiväynä. Talon kolmas aikuiseksi elänyt tytär Margareta (1814–1890) solmi vuonna 1842 avioliiton Johan Henrik Nymanin kanssa (1816–1848), joka oli talonpojan poika Nurmijärven Uotilan Sepältä. Myöhemmin tämä aviopari omisti Hongiston ratsutilan Lohjalla.

Edellä kerrotusta käy ilmi, että ratsutilallisten lapset avioituivat usein "omaan säätyynsä kuuluvien" eli toisten ratsutilallisten lasten kanssa. Samalla tavalla pappien lapset avioituivat varsin usein toisten pappien lasten kanssa, mutta toisinaan pappien tyttäret avioituivat myös rusthollarin poikien kanssa, kuten edellä mainitussa Wichtmanin suvussakin tapahtui.

Oravalan Niemelän Törnströmit

Israel Törnströmistä ja Maria Charlotta Wichtmanista tuli Oravalan Niemelän eli Alitalon haltijat vuonna 1838, kun he olivat lunastaneet sen itselleen muilta perillisiltä eli Maria Charlottan kahdelta sisarelta ja tehneet sopimuksen vanhan omistajaparin eläke-etuuksien vastaamisesta. Vanhaisäntä Bengt Henrik Wichtman kuoli vuonna 1843 ja vanhaemäntä Margareta Karlintytär (Hannula) vuonna 1851.

Israel Törnströmillä ja Maria Charlotta Wichtmanilla oli neljä poikaa, Sven Israel (1836–1906), Bengt Justus (1837–1923), Klas Henrik (1839–1861) ja Johan Fredrik (1841–1906). Israel Törnström kuoli jo vuonna 1841, siis kaksi vuotta aikaisemmin kuin hänen isänsä Bengt Henrik. Israel Törnströmin kuollessa kaikki perheen lapset olivat alaikäisiä, ja Maria Charlotta Wichtman joutui hoitamaan Niemelän talon ”isännyyden” vuoteen 1861 saakka. Hänet tunnettiinkin pitäjäläisten keskuudessa yleisesti ”Vihtmanin rusthollerskana”. Hän eli Niemelässä vanhana emäntänä vielä kolme vuosikymmentä ja kuoli vuonna 1890, oltuaan leskenä melkein 50 vuotta.

Vuonna 1861 tehtiin kauppakirja omistusoikeuden siirtymisestä Sven Israel Törnströmille, joka oli avioitunut samana vuonna Karoliina Kristiina Tolpon (1839–1923) kanssa (**kuvat 6, 7**). Kauppakirja vahvistettiin tosin vasta vuonna 1864 eräin muutoksin. Sven Israel ja Karoliina Kristiina Törnström ottivat vuonna 1906 ”suomalaistetun” sukunimen Hiidenheimo.

Perillisistä nuorin, Klas Henrik, kuoli jo vuonna 1861 naimattomana. Bengt Justus solmi avioliiton vuonna 1863 Johanna Wilhelmina Olinin (1837–1906) kanssa (**kuvat 8, 9**), muutti Pusulasta ostamaansa taloon ja sieltä vuonna 1868 Vihdin Jokikunnan Kaharlassa (**kuva 2**) olevaan Jaakkolan (myöh. Kahari) taloon. Johan Fredrik avioitui vuonna 1867 lohjalaisen Adolfina Lobergin (1837–1870) kanssa ja muutti Snappertunaan (**kuva 3**), jossa hän omisti Torsön saarella sijaitsevan Östergård –nimisen talon. Johan Fredrik Törnström avioitui ensimmäisen puolisonsa kuoltua Erika Wilhelmina Boxströmin (1854–1940) kanssa (**kuvat 10, 11**).

Johan Fredrik Törnströmin pojista Viktor Valdemar Törnström (1883–1971) päätyi myös Vihtiin, kun hän avioitui vuonna 1908 Bengt Justus Törnströmin tyttären Ida Wilhelminan (1876–1933) kanssa. Serkusten muodostamasta avioparista tuli sittemmin Jokikunnan Kaharlan kylässä olevan Kaharin tilan omistajat. Johan Fredrik Törnströmin pojista kolme siirtyi pysyvästi Yhdysvaltoihin, jossa elää jatkuvasti heidän jälkeläisiään Tornstrom –nimisinä.

Oravalan Niemelän Törnströmien ja heidän jälkeläistensä vaiheista kerrotaan tarkemmin kirjoituksessa ”**Törnströmin veljekset – Sven Israel, Bengt Justus ja Johan Fredrik**”.

Muita Törnström –sukuun kuuluvia Vihdissä

Vielä muutama sana Törnström –suvun muiden jälkeläisten elämänvaiheista Vihdissä käytettävissä olevien sukutaulustojen ja muiden lähteiden perusteella.

Sylarsin talon omistajan Anders (Israelinpoika) Törnströmin (1781–1819) toinen poika Israel (Andersinpoika) Törnström (1812–1841) oli siis avioitunut Vihdin Oravalan Niemelän talon tyttären Maria Charlotta Wichtmanin (1812–1891) kanssa. Sylarsin talon vanhin poika Carl Anders (Andersinpoika) Törnström (1810–1841) oli talollisena Sylarsissa vähän aikaa, mutta toimi sittemmin teurastajana Helsingissä lyhyen ajan ennen kuolemaansa. Hän oli naimissa Carolina Charlotta Bollströmin (1814–????) kanssa. Tämän avioparin neljästä lapsesta toinen oli Carl Leonard (kastettu Vilhelm) Magnus Törnström (1835–????), josta tuli Vihdin pitäjänmaalari. Hän oli siis Sven Israel Törnströmin (myöh. Hiidenheimo) serkku.

Carl Leonard Magnus Törnström oli naimisissa Gustava Mathilda Nyholmin (1838–????) kanssa. Aviopari asui Torholan kylässä Enäjärven eteläpäässä ja heillä oli 6 lasta, 4 poikaa ja 2 tytärtä. Pojista Frans Evald Törnström (1870–1931) oli isänsä tavoin maalari, joka asui Härköilän Yli-Rostilla. Frans Evald Törnström oli naimissa Liisa Heikintytär Pohjamäen (1877–1939) kanssa. Heillä oli 7 lasta, joista Onni Arvid Törnström (1907–1979) oli maalari ja myöhemmin bussinkuljettaja Helsingissä, ja Eino Armas Törnström (1909–????) oli maalari Nummelassa.

Carl Leonard Magnus Törnströmin ja Gustava Mathilda Nyholmin pojista Karl (Kalle) Theodor Törnström (1875–1937) eli asioitsijana, kyytiasiamiehenä ja myös parturina Nummelassa. Hän oli naimisissa Vera Rantasen (1864–1937) kanssa. Tämä aviopari oli lapseton. Veljeksi seuraava, Knut Herman Törnström (1879–????), oli maalari ja myöhemmin huvilanomistaja Pietilän Mellangårdissa. Hän oli naimissa Selma Alina Johanintytär Frimanin (1880–1958) kanssa. Heidän poikansa Kustaa Gunnar Törnströmin (1904–1970) tytär Irma Inkeri Törnström (1937–) on ollut pari kertaa mukana sukuseuran kokouksissa, vaikka ei olekaan seuran jäsen.

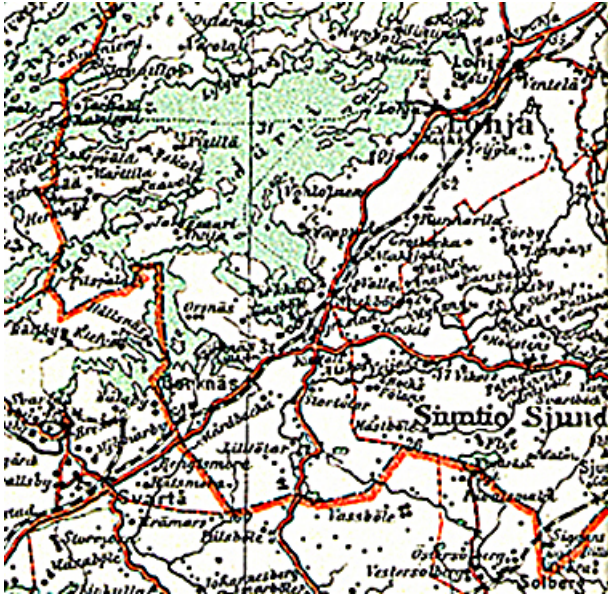
Carl Leonard Magnus Törnstömin ja Gustava Mathilda Nyholmin tytär Ida, edellä mainittujen veljesten Frans Evald, Karl Theodor ja Knut Herman Törnströmin sisar, oli puhelinkeskuksen hoitajana Nummelassa.

Sukuketjujen tiedot perustuvat vanhaan konekirjoituskopioon, jonka laatija on tiettävästi Pentti Hiidenheimo. Jarl Pousar on tehnyt siihen aikoinaan lisäyksiä ja tarkistuksia. Eräitä lisätietoja on saatu useista eri lähteistä.

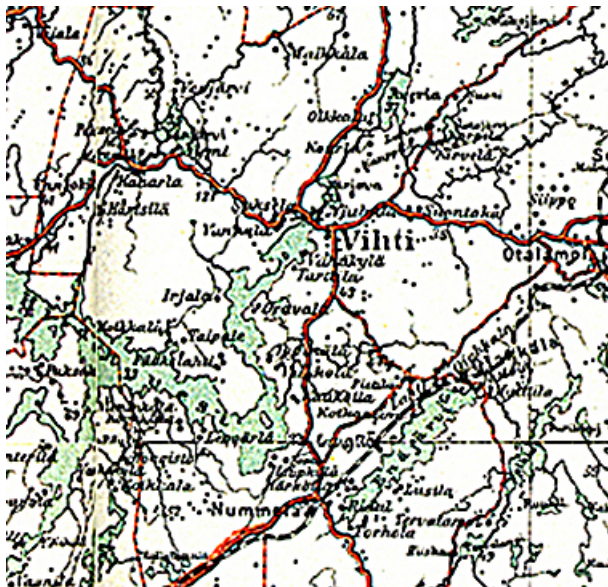
Kirjoitus on valmistunut heinäkuussa 2012.

Esitykseen liittyvät kuvat:

Kuvat 1–3 on kopioitu Suomen kartasta (Suomen karttakirja 1920, näköispainos 2009).

Kuva 1. Karttakuva Lohjan pitäjän eteläisestä osasta. Pitäjän etelärajan tuntumassa on **Lilltötarin eli Vähäteutarin kylä**, jossa Sylarsin talo on aikoinaan sijainnut. Vähäteutarin kylä on "linnuntietä" n. 13 km:n etäisyydellä Lohjan kirkonkylästä etelälounaaseen. Stortötarin eli Isoteutarin kylä on Vähäteutarin naapurina idän puolella.

Kuva 2. Karttakuva Vihdin pitäjän keskiosista. **Oravalan kylä** on "linnuntietä" n. 6 km:n etäisyydellä Vihdin kirkonkylästä etelälounaaseen. **Kaharlan kylä** sijaitsee "linnuntietä" n. 8 km:n etäisyydellä Vihdin kirkonkylästä länsiluoteeseen.

Kuva 3. Karttakuva Snappertunan pitäjän pohjoisosista Suomenlahden etelärannikolla. Snappertunan kirkonkylä sijaitsee "linnuntietä" n. 38 km:n etäisyydellä Lohjan kirkonkylästä lounaaseen ja n. 8 km:n etäisyydellä Karjaan kirkonkylästä etelälounaaseen. **Torsön saari** sijaitsee Suomenlahden eteläisellä rannikkoalueella "linnuntietä" n. 8 km:n etäisyydellä Snappertunan kirkonkylästä etelälounaaseen. Karttakuvassa se on alareunassa vasemmalla.

Valokuvia entisen Sylarsin talon sijaintipaikoilta Lohjan pitäjän Vähäteutarin kylässä.

Kuva 4. Kuva Sylarsin talon entiseltä sijaintipaikalta heinäkuussa 2000. Valok. Arno Forsius.

Kuva 5. Kuvassa Törnström-Hiidenheimon sukuseuran jäseniä tarkastelemassa Sylarsin talon päärakennuksen perustusten jäännöksiä kesäretkellä heinäkuussa 2000. Valok. Arno Forsius.

Vihdin pitäjän Oravalan kylän Niemelän eli Alitalon haltijapari ja päärakennus

Kuva 6. Sven Israel Törnström, vuodesta 1906 Hiidenheimo (1836–1906), ja Karoliina Kristiina Törnström, vuodesta 1906 Hiidenheimo, o.s. Tolpo (1839–1923).

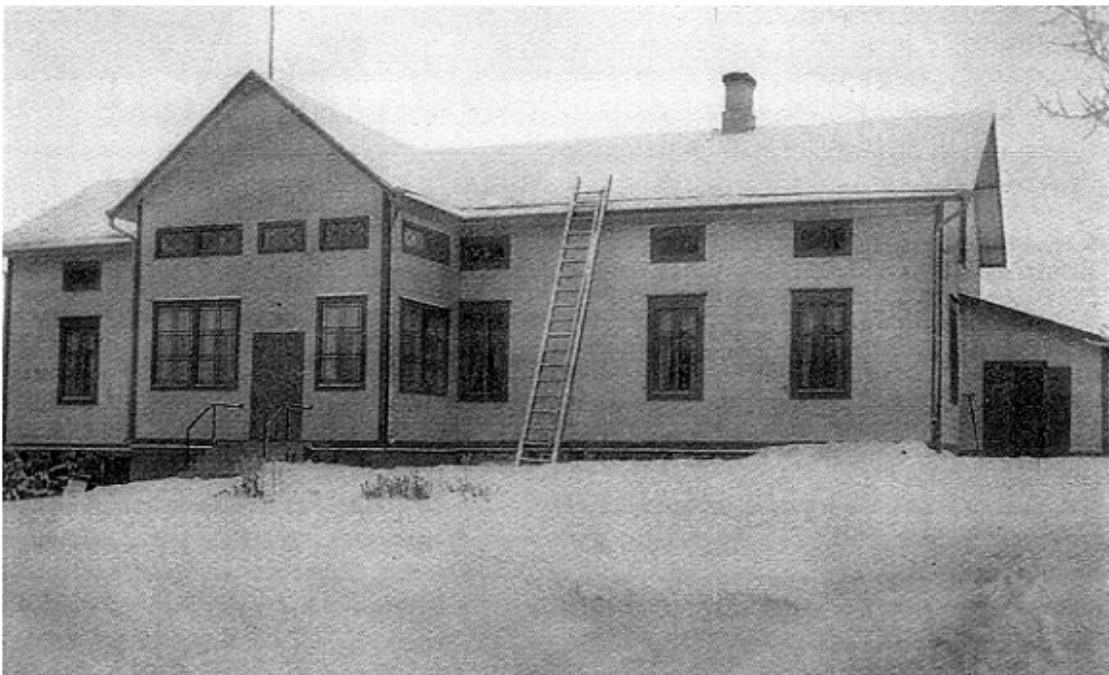

Kuva 7. Oravalan Niemelän eli Alitalon tilan päärakennus 1800-luvun lopulla, emäntä ja isäntä talonsa edustalla. Oravalan tilan nykyinen päärakennus on rakennettu lisäämällä ja uudistamalla kuvassa näkyvää rakennusta moneen otteeseen 1900-luvun aikana.

Vihdin pitäjän Kaharlan kylän Kaharin tilan haltijapari ja päärakennus

Kuva 8. Bengt Justus Törnström (1837–1923) ja Johanna Wilhelmina Törnström, o.s. Olin, (1837–1906). Johanna Wilhelmina Törnströmin kuva on hieman korjailtu osasuurennos pihamaalla otetusta valokuvasta. Hänestä ei ole tiettävästi säilynyt muita valokuvia.

Kuva 9. Vihdin pitäjän Kaharlan kylän Kaharin tilan päärakennus, ilmeisesti 1930-luvulla.

Snappertunan pitäjän Torsön saaressa sijaitsevan Östergårdin tilan haltijapariskunta ja päärakennus

Kuva 10. Johan Fredrik Törnström (1841–1906) ja hänen toinen puolisonsa Erika Wilhelmina Törnström, o.s. Boxström, (1854–1940).

Kuva 11. Östergårdin tilan päärakennus Snappertunan pitäjän Torsön saaressa heinäkuussa 2000. Valok. Arno Forsius.

Lähteitä:

Högman, Margareta, kirjallisia tiedonantoja 2007.

Pousar, J.: Wichtman-Sciurenus. Särtryck ur Släktbok, Ny följd II: 5, 1977.

Törnström –suvun sukutauluja, tekijä Pentti Hiidenheimo, lisännyt ja tarkistanut Jarl Pousar (Arno Forsiuksen arkisto)

Internet 2011: <http://www.genvagar.nu/show.asp?personid=191919> (Törnström, Israel Eriksson, josta voi edetä sekä esivanhempiin että jälkeläisiin.)

Internet 2012, Nummelan kylähistoria: <http://helsinki.fi/kansalaismuisti/nummela/index.htm>